

„PÁRHUZAMOS (?) ÉLETRAJZOK”: 1960–1970 ÉS 2014–2024

Landi Balázs*

1. A Polgári Törvénykönyv előzménye és kodifikációja

1.1. A „régii” Polgári Törvénykönyv (rPtk.)

Jóllehet Nagy Imre kormánya 1953-ban hirdette meg törvényalkotási programját, de az elsődlegesen polgári jogi és büntetőjogi kodifikációt előkészítő munka már 1952-ben megkezdődött a szocialista országok törvénykönyvének fordításával.

A polgári jogi kodifikációs kormánybizottságot formálisan 1953 novemberében hívták életre¹ Erdei Ferenc igazságügyminiszter vezetésével, aki mellett a bizottság további tagja volt: Nizsalovszky Endre, Világhy Miklós, Rudolf Lóránt, Vas Tibor, Molnár Erik, Czakó Kálmán, Lakatos Imre, illetve további minisztériumi és szak-szervezeti képviselők. A munkálatok formális megkezdésének történeti közegét és hangulatát² is jól jellemzi, hogy ugyancsak ebben a hónapban, 1953 novemberében hagyták el az utolsó rabok és az ÁVH tagjai is a Recski Kényszermunkatáborat...

A kodifikációs kormánybizottság legalább annyira feszített, mint ambiciózus ütemterve alapján az előkészületi munkákat kevesebb mint egy év alatt, 1954 szeptember végéig kellett lezárni. A legfontosabb elvi kérdésekről az Országház utcai Állam- és Jogtudományi Intézet tartott külön vitákat, majd a tervezet első szövegeit a kodifikációs kormánybizottság észrevételezésre megküldte a bíróságoknak, az ügyvédi szervezeteknek és a Magyar Jogász Szövetségnek is. A konkrét jogszabályi szövegeket az Igazságügyminisztériumban Szabó Imre, mint a Törvényelőkészítő

* Egyetemi docens, PPKE JÁK.

¹ 514/15/1953. Mt. sz. határozat (1953. november 13.); vö. az 1959. évi IV. törvény és a törvény javaslatának miniszteri indoklásában és az Igazságügyminisztérium hivatalos kiadványában 1953 decemberére teszik a Mt. vonatkozó határozatát. *A Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyve. Általános Indokolás*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1960. 12.

² Ld. Vékás Lajos: Adalékok a Polgári Törvénykönyv történeti és összehasonlító jogi értékeléséhez. In: Keszérü Barna Arnold – Köhidi Ákos (szerk.): *Tanulmányok a 65 éves Lenkovics Barnabás tiszteletére*. Budapest–Győr, Eötvös József Könyv- és Lapkiadó Bt. – Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, 2015. 564–574.

Főosztály vezetője készítette el, de azok elfogadásáról – a beérkezett véleményekre figyelemmel – mindig a kodifikációs kormánybizottság határozott. Ennek részeként írta meg Világhy Miklós 1954 januárjában a polgári törvénykönyv rendszerére vonatkozó koncepciót,³ ami csak egy évvel később jelent meg nyomtatásban.⁴ Ugyancsak Világhy Miklós tartott előadást a kodifikáció előkérdéseiről az MTA 1954. évi nagygyűlésén, kiemelve, hogy „a hiányzó kódexek [Btk., Ptk.] megalkotása nemcsak szakmai, de egyben politikai ügy is”. A szélesebb szakmai közönség azonban már csak az 1954 szeptemberi határidőt követően értesül arról, hogy „folynak Magyarország Polgári Törvénykönyvének előkészületei” Eörsi Gyula által írt és a *Jogtudományi Közlöny* 1954. szeptember-októberi számában publikált cikkéből.⁵

A kodifikációs kormánybizottság, az Igazságügyminisztérium és a közreműködő szakmai szervezetek együttműködése eredményeként 1956 szeptemberére készült el a Tervezet első változata,⁶ s ezzel a kodifikációs kormánybizottság be is fejezte érdemi működését.⁷ Az 1956 októberében kitört forradalom, majd az azt követő harcok szükségképpen megszakították a kodifikáció folyamatát, vagyis az első Tervezet széleskörű vitája elmaradt. A kodifikációs munkálatok ugyanakkor már 1957 kora tavaszán újra indultak, amit még a rPtk. miniszteri indokolása is kiemelt:

„Az ellenforradalmat követő gyors konszolidációra jellemző, hogy néhány hónap elmúltával a Polgári Törvénykönyv ismét napirendre került. Az igazságügyminiszter által létrehívott szűkebb-körű bizottság a Tervezet fontos kérdéseit 1957 tavaszán újból megvizsgálta. E munkálatok eredményeként készült el 1957 júniusára a Polgári Törvénykönyv Tervezetének az a változata, [...] amit a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 1957. szeptember 13-án [...] széleskörű vitára bocsátott.”⁸

A második Tervezet vitájának lebonyolításával a kormány a Hazafias Népfrontot, az Igazságügyminisztériumot és a Magyar Jogász Szövetséget bízta meg.⁹ A beérkezett nagyszámú – több ezer! – észrevétel, javaslat és vélemény feldolgozására az

³ Ld. Verebics János: Előtanulmány a magyar polgári jogi kodifikáció 1953–1962 közötti történetével kapcsolatos Igazságügyminisztérium-i iratanyaghoz. In: *Az 1959-es Polgári Törvénykönyv Előkészítő Anyagai*. I. k. Budapest, Magyar Közönlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., 2017. 14.

⁴ Világhy Miklós: A Magyar Népköztársaság polgári törvénykönyvének rendszeréről. *Jogtudományi Közönlöny*, 1955/8. 457–487.

⁵ Eörsi Gyula: A polgári törvénykönyv kodifikációjának néhány kérdése. *Jogtudományi Közönlöny*, 1954/9–10. 334–347.

⁶ Fazekas Judit: Történeti áttekintés a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. és 2013. évi V. törvények kodifikációjáról. In: Keserü–Kőhidi i. m. 121–136.

⁷ A kodifikációs kormánybizottság működéséről szóló jelentést a Minisztertanács 2180/1956. sz. (X.18.) Mt. határozatával tudomásul vette, majd pedig az 1080/1957. sz. (IX.13.) Korm. határozatban a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány is megerősítette.

⁸ *A Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyve. Általános Indokolás*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1960. 13.

⁹ 3402/1957. sz. (IX.13.) Korm. határozat.

igazságügyminiszter külön bizottságot hozott létre, amely bizottság munkája nyomán jött létre a jelentősen átdolgozott (immár harmadik) Tervezet, amit az Országgyűlés 1959. július 30-án fogadott el, majd a Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény hatálybaléptetéséről és végrehajtásáról szóló 1960. évi 11. tvr. – mintegy 9 hónap felkészülési időt hagyva – 1960. május 1-jén léptetett hatályba.

1.2. A hatályos Polgári Törvénykönyv (Ptk.)

Kulcsár Kálmán igazságügyi miniszter már 1989 nyarán létrehívta az új polgári törvénykönyv kodifikációját előkészítő bizottságot Vékás Lajos társelnöksége mellett,¹⁰ amely azonban a beinduló politikai, társadalmi és gazdasági változásokra kényszerű és sürgető – gyakorta „mozaikos”, ti. elaprózott – jogalkotási lépések közepette háttérbe szorult, majd elhalt. Maradt tehát egyfelől a rPtk.-n kívüli jogfejlesztés és jogalkotás – különösen a gazdaságot érintő külön törvényekben –, másfelől a rPtk. évenként többszöri (pl. 1992-ben kilenc alkalommal történő!) és összességében több száz paragrafusát érintő módosítgatása.¹¹ Az állandósult és a rPtk. egészét érintő kisebb-nagyobb jelentőségű módosításoktól mindenképpen meg kell különböztetni az ún. Kupa-program keretében megindult társasági/gazdasági-jog felülvizsgálatát,¹² amely eredményeképp olyan „koncepcionális változást jelző módosítás” is érvényesült, ami szükségessé tette az 1988. évi VI. tv. (Gt.) megalkotását és hatályba léptetését.¹³ A fenti mozgások alapján a '90-es évek második felében reális esélye volt, hogy a hagyományos német–francia, és a tradicionális magyar előzmények alapján dualista rendszerű polgári jogi szabályozás irányába lép az ország, vagyis a polgári törvénykönyv mellett egy „vállalati jogi” kódex megalkotására kerülne sor, amely megoldás legjelesebb támogatója Sárközy Tamás volt.¹⁴

A Horn-kormány egyik utolsó intézkedésével¹⁵ elindította a Polgári Törvénykönyv korszerűsítésére irányuló munkálatokat. Vastagh Pál igazságügyi miniszter Harmathy

¹⁰ „Könnyű észrevenni ugyanakkor, hogy a hatályos Ptk. [ti. rPtk.] – alkotóinak kiemelkedő szakmai tudása ellenére – nem képes kielégíteni a piacgazdaság követelményeit. Kódexünket a keletkezése idején szinte megszüntetett magántulajdon körülményeire alkották, s az erősen leegyszerűsödött vagyoni fogalom igényeihez igazított szabályok oly sok hézagot mutatnak, annyi ma már elfogadhatatlanul »vázlatos megoldás« tartalmaznak, hogy egy alapokig hatoló, átfogó reform elkerülhetetlen.” Vékás Lajos: *Az új Polgári Törvénykönyv elméleti előkérdései*. Budapest, HVG-ORAC, 2001. 24–25.

¹¹ Sáriné Simkó Ágnes: A Polgári Törvénykönyv módosításai 1989–1997. között. *Gazdaság és Jog*, 1998/2. 3–8.

¹² Sárközy Tamás: Az új Polgári Törvénykönyv kodifikációjának menetéről. In: *A 2013-as Polgári Törvénykönyv Előkészítő Anyagai*. I. k. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., 2017. 11.

¹³ Vékás Lajos: A Polgári Törvénykönyvről. In: Vékás Lajos – Vörös Imre (szerk.): *Tanulmányok az új Polgári Törvénykönyvhöz*. Budapest, CompLex, 2014. 13.

¹⁴ Sárközy Tamás: A gazdaság joga, mint az Európai Unióhoz való csatlakozás hajtóereje. *Gazdaság és Jog*, 1998/7–8. 9–16.; Sárközy Tamás: A Kereskedelmi Törvény esetleges koncepciója. *Gazdaság és Jog*, 1999/4. 3–6.

¹⁵ Ld. a 1050/1998. (IV.24.) Korm. határozat; a Korm. határozat szerint: „[...] a felülvizsgálat közvetlen célja egy korszerű, a nemzetközi gyakorlatnak és elvárásoknak megfelelő Polgári Törvénykönyv megalkotása, amely a gazdaság alkotmányaként a civilisztika alaptörvénye lesz [...]”

Attilát kérte fel a Polgári Jogi Kodifikációs Főbizottság elnökének, mivel azonban őt 1998 nyarán alkotmánybíróvá választották, helyére – egy évvel később – Vékás Lajost nevezték ki.¹⁶ A Kodifikációs Főbizottság tagjai voltak: az igazságügyi miniszter, a Miniszterelnöki Hivatalt vezető miniszter, a Legfelsőbb Bíróság elnöke, a Legfőbb Ügyész, a Magyar Ügyvédi Kamara elnöke, a Magyar Országos Közjegyzői Kamara elnöke, a Magyar Jogászegylet elnöke, miniszteri biztosként Sáriné Simkó Ágnes, és a Kodifikációs Főbizottság titkára, Kisfaludi András. A Kodifikációs Főbizottság alatt működött a Kodifikációs Szerkesztő Bizottság, melynek tagjai voltak: Vékás Lajos egyetemi tanár (ELTE), Boytha György c. egyetemi tanár (PPKE), Lábady Tamás a Pécsi Ítéltábla elnöke, egyetemi docens (PPKE), Petrik Ferenc a Legfelsőbb Bíróság Közigazgatási Kollégiumának ny.elnöke, Sárközy Tamás egyetemi tanár (Corvinus Egyetem), Weiss Emília professor emerita (ELTE), Zlinszky János professor emeritus (PPKE), Sáriné Simkó Ágnes miniszteri biztos (IM), Gadó Gábor helyettes-államtitkár (IM) és Kisfaludi András egyetemi tanár (ELTE). A kormányhatározat alapján a Kodifikációs Főbizottság alatt az egyes főbb részek szerinti munkabizottságok is létrejöttek, amelyek vezetői: Lábady Tamás, Mádl Ferenc, akit köztársasági elnökké történt választását követően Boytha György „váltott”, Petrik Ferenc, Sárközy Tamás, Weiss Emília és Zlinszky János voltak.

A munkabizottságok javaslataira támaszkodva a Kodifikációs Szerkesztő Bizottság elkészítette az új Polgári Törvénykönyv koncepcióját, amit a Kodifikációs Főbizottság 2001. november 8-án – néhány módosítással – vitára alkalmasnak ítélte meg, így azt nyilvános szakmai vitára bocsátotta. A beérkezett vélemények alapján átdolgozott koncepciót a Kodifikációs Főbizottság 2002. november 18-án véglegesítette, majd azt a kormány is elfogadta,¹⁷ egyúttal kijelölte a kódex első tervezete elkészítésének határidejét: 2005. szeptember 30., valamint a határozat mellékleteként az egész Koncepció közzétételét a Magyar Közlöny 2003. évi 8. számában.¹⁸

Az első normaszövegtervezet 2005 decemberére készült el,¹⁹ amit 2006-tól széleskörű szakmai vitára bocsátottak, majd a beérkező nagyszámú észrevétel²⁰ kb. 2007 nyarára dolgozta fel a Kodifikációs Főbizottság. Mivel az időben elhúzódó szakmai előkészítés egyre inkább veszélyeztette a Ptk., mint jogalkotási „presztízs-kódex” adott

¹⁶ 1061/1999. (V.28.) Korm. határozat.

¹⁷ 1003/2003. (I.25.) Korm. határozat.

¹⁸ A Kodifikációs Főbizottság egyidejűleg elfogadott egy „Tematika”-t, amely a Koncepció alapján a normaszöveg kidolgozásának vezérfonalául szolgált. A Koncepció és a Tematika együtt került közzétételre 2003 februárjában a Magyar Közlöny különszámában.

¹⁹ A Kodifikációs Szerkesztő Bizottság által elkészített és szakmai vitára bocsátott első tervezetet „Vita-tervezet”-nek nevezték, amit normaszöveggel és részletes indokolással együtt közzétettek 2006-ban.

²⁰ „2007. első felében számos fórumon – a Magyar Jogászegylet és annak több megyei szervezete, a Magyar Ügyvédi Kamara, a Magyar Országos Közjegyzői Kamara, a Pécsi Ítéltábla, a Szegei Ítéltábla, egyetemi jogi karok és más szervek rendezésében – megtartott viták keretében hangoztak el módosító észrevételek. Írásban – többek között – a Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiuma, a Legfőbb Ügyészség, a Budapesti Ítéltábla, a Magyar Országos Közjegyzői Kamara, minisztériumok és más országos hatáskörű szervek, egyetemi jogi karok és magánszemélyek nyilvánítottak kritikai véleményt és tettek jobbitó javaslatokat.” Vékás Lajos (szerk.): *Szakértői Javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez*. Budapest, CompLex, 2008. 53–54.

parlamentari cikluson belüli elfogadását, az IRM 2007. augusztus 31-én „átvette” a Kodifikációs Szerkesztő Bizottságtól a tervezettel kapcsolatos szakmai munkát,²¹ hogy azt – felgyorsítva az előmunkálatokat – már 2008. év második felében elfogadhassa az Országgyűlés, s így a kódex 2010. január 1-jén hatályba léphessen. Mindezek nyomán az IRM 2007. október 29-én tette közzé első hivatalos tervezetét, majd a kormány 2008. május 28-án fogadta el a második, véglegesnek tekintett tervezetet, amit 2008. június 5-én nyújtottak be az Országgyűlésnek.²² A törvényjavaslat általános vitája 2008. szeptember 18. és december 8. között zajlott, s ahhoz több mint 400 módosító javaslat/indítvány érkezett.²³ Az Országgyűlés – többszöri halasztást követően – 2009. szeptember 21-én fogadta el egyszerű többséggel a Ptk.-t, amelynek hatálybaléptetését „lépcsőzetesen” tervezték: az első és a második könyv 2010. május 1-jén, a többi pedig 2011. január 1-jén lépett volna hatályba, vagyis az IRM sem tudta tartani a maga által – politikai szempontokra figyelemmel – eredetileg kitűzött, 2010. január 1-jei határidőt.

A törvényt Sólyom László köztársasági elnök nem írta alá, hanem ún. politikai vétóval visszaküldte az Országgyűlésnek,²⁴ amit az Országgyűlés – a köztársasági elnök által példálózó jelleggel felsorolt problémák közül hozzávetőleg harmincat többé-kevésbé orvosló módosítással – 2009. november 9-én ismét elfogadott, és a 2009. évi CXX. törvényként hirdetett ki. Az új Ptk. hatálybaléptetéséről, végrehajtásáról és az átmeneti rendelkezésekről szóló Ptké.-t 2009. december 14-én fogadta el az Országgyűlés, amit Sólyom László köztársasági elnök szintén „politikai vétóval”²⁵ küldött vissza megfontolásra.²⁶ Jóllehet a köztársasági elnök észrevételeivel mind a „szélnék eresztett” Kodifikációs Főbizottság tagjai, mind más szakmai szervezetek képviselői is egyetértettek, azokat ismét figyelmen kívül hagyta az Országgyűlés, és a törvényjavaslatot újfent elfogadta a parlamenti többség, amit a 2010. évi XV. törvényként hirdettek ki. Ez utóbbi jogszabályt²⁷ az Alkotmánybíróság – a vétót követő négy hónappal később és a köztársasági elnök észrevételeivel megegyező indokokkal – alkotmányellenesnek ítélte és megsemmisítette 2010. április 28-án,²⁸ mindössze két (!) nappal a Ptk. tervezett hatálybalépése előtt, így közvetve ellehetetlenítette a 2009. évi CXX. törvény hatálybalépését is.

²¹ Vékás Lajos ezt követően határozta el, hogy a kodifikációban közreműködőkkel közösen, „alternatív ellenjavaslatként” publikálják saját tervezetüket, ami „Szakértői Javaslat” néven vált ismertté. A „Szakértői Javaslat”-ról még szakmai konferenciát is tartottak az MTA-n 2008. március 31-én.

²² A Ptk. törvénytervezetét Draskovics Tibor igazságügyi és rendészeti miniszter terjesztette be T/5949. szám alatt az Országgyűlésnek 2008. június 5-én.

²³ Ld. mindenekelőtt Vékás Lajos: Bíráló és jobbító észrevételek az új Ptk. kormányjavaslatához. *Magyar Jog*, 2008/9. 577–590.; és Csehi Zoltán: A 2009. évi CXX. törvényről, az új Polgári Törvénykönyv megíásult kísérletéről, annak előkészítéséről és tartalmáról. *Iustum Aequum Salutare*, 2010/3. 71–103.

²⁴ Sólyom László: *Documenta*. I. k. (Polgári jog). Budapest, HVG-ORAC, 2019. 925–935.

²⁵ Sólyom i. m. 936–938.

²⁶ Kiemelendő, hogy a Ptké.-t érintő államfői vétó terjedelmében mindösszesen ötöde (!) a Ptk.-val szemben emelt államfői vétó terjedelmének; abban kifogásolta a köztársasági elnök egyfelől a Ptk.-val kapcsolatos észrevételeinek Országgyűlés általi semmibevételét, másfelől határozottan és tömören bírálta a túlnál rövid felkészülési időt (4–4,5 hónap) és a kódex „lépcsőzetes” hatálybaléptetését.

²⁷ Ti. a 2010. évi XV. törvény két leglényegesebb szakaszát: az 1. § (1) bekezdését és a 208. §-át.

²⁸ 51/2010. (IV.28.) AB határozat.

A 2010 nyarán megalakult új kormány egyik első intézkedésével²⁹ visszavonta a hatályba nem lépett Ptk.-t, egyúttal annak előkészítését „visszaadta” a Kodifikációs Főbizottságnak. Ekkor a Kodifikációs Főbizottság és a Kodifikációs Szerkesztő Bizottság mellett létrejött egy harmadik bizottság is: az Operatív Szakmai Bizottság. Ebben a bizottságban folyt a tényleges kodifikációs munka, míg a Kodifikációs Szerkesztő Bizottság az elvi kérdésekben döntött és a kódex belső koherenciáját őrizte. Az új bizottság tagjai voltak: Kisfaludi András egyetemi tanár (ELTE), Csehi Zoltán egyetemi docens (PPKE), Körös András tanácselnök (LB), Menyhárd Attila egyetemi docens (ELTE), Wellmann György kollégiumvezető (LB), Kemenes István ítélőtáblai kollégiumvezető (Szeged), Lábady Tamás ítélőtáblai elnök (Pécs) és egyetemi docens (PPKE), Székely László miniszteri biztos, Vékás Lajos professor emeritus (ELTE), valamint Gárdos Péter ügyvéd, Szilas Péter (KIM) és Boros Zsuzsanna (KIM). A 2010 ősze és 2011 ősze közötti egy év intenzív kodifikációs munka eredményeként született meg a Ptk. újabb tervezete, ami „Bizottsági Javaslat” néven vált ismertté.³⁰ A Bizottsági Javaslatot a kormány változatlan formában fogadta el 2012. február 15-én, majd a társadalmi vita eredményeként átvezetett apróbb módosításokkal 2012 nyarán benyújtott az Országgyűlésnek,³¹ amit az négy-öt lényegi módosítással – a Kodifikációs Főbizottság szakmai érvei és kétségei ellenében³² – fogadott el 2013. február 11-én. A kódex rendelkezései egyidejűleg és egyszerre, több mint egy év felkészülési időt követően 2014. március 15-én léptek hatályba.

1.3. Az előzmények és a kodifikáció „párhuzamos élettrajza” (rPtk. és Ptk.)

A kodifikáció időtartama a rPtk. esetében kb. hét év volt (1952 és 1959 között), a Ptk. esetében pedig kb. tizenöt év (1998 és 2012 között). Mindkét kódex esetében külön kodifikációs bizottságot hívott életre a kormány: a rPtk. esetében egy bizottságot (kb. 15 fő részvételével – ami azonban nem foglalta magában pl. az Országház utcai intézet közreműködő munkatársait), a Ptk. esetében három bizottságot (kb. 30 fő részvételével). Mind a rPtk., mind a Ptk. kodifikációjában fontos szerepet töltött be a jogtudomány képviselőinek részvétele és a széleskörű társadalmi egyeztetés. Sem a rPtk., sem a Ptk. kodifikációs időszaka nem esett politikailag kedvező időszakra: a rPtk. kodifikációját „turbulens forradalmi helyzet” jellemezte (Nagy Imre kormánya, „új irányvonal”, 1956), míg a Ptk. kodifikációját „permanens forradalmi helyzet” jellemezte (négy parlamenti cikluson ívelt át, ami alatt hat miniszterelnök és öt jogalkotásért felelős miniszter váltotta egymást). Mind a rPtk., mind a Ptk. kodifikációja belesimult a nemzetközi jogalkotási folyamatokba és több külföldi „mintát” is követett, ezzel is előmozdítva az

²⁹ A 1129/2010. (VI.10.) Korm. határozat szerint benyújtott törvényjavaslat alapján az Országgyűlés által 2010. július 5-én elfogadott 2010. évi LXXIII. törvény kimondta, hogy „a 2009. évi CXX. törvény szerinti Ptk.” nem lép hatályba.

³⁰ Vékás Lajos – Gárdos Péter (szerk.): *Az új Polgári Törvénykönyv Bizottsági Javaslatát magyarázatokkal*. Budapest, CompLex, 2012.

³¹ A Polgári Törvénykönyvről szóló T/7971. számú törvényjavaslat (2012.VII.11.).

³² Vékás Lajos: Bíráló és jobbitó észrevételek az új Ptk. kormányjavaslatához. *Magyar Jog*, 2013/1. 1–7.

egységes magánjog kialakítását.³³ Az rPtk.-ra a szovjet (1923), a csehszlovák (1950), a bolgár (1951) és a lengyel (1955) polgári jogi kódex gyakorolt hatást, míg a Ptk. kodifikációjában közreműködő jogászok nagy figyelemmel fordultak az Mtj (1923), a holland (1992) és a québeci (1994) polgári jogi kódex felé. A két kodifikáció időtartamához igazodóan a rPtk.-nak három tervezete volt, míg a – kétszer hosszabb ideig készülő – Ptk.-nak közel kétszer annyi, öt tervezete volt a tizenöt év alatt. A kódexek jelentőségére figyelemmel a rPtk. hatálybaléptetésére 9 hónap, míg a Ptk. esetében 13 hónap állt rendelkezésre a társadalomnak. Mindkét kódex jelentős változásokat eredményezett a hatályos jogrendszerben: a rPtké. I. az 1945 előtti joganyagot teljes egészében, az 1945 utáni jogszabályok közül pedig hetvenegyét helyezett hatályon kívül,³⁴ a Ptk. – a rPtk. szabályaihoz képest – pedig háromnegyed részben új szabályozást eredményezett.³⁵ A szűken vett polgári jogi joganyag megváltozása mellett mindkét kodifikációt számos más, meghatározó jogterület kodifikációja is kísérte. A rPtk. megalkotásával közel egy időben került sor a polgári perrendtartás, a családjogi törvény, a büntető törvénykönyv és a munka törvénykönyv elfogadására is; míg a Ptk. elfogadását követően került sor szinte valamennyi jelentősebb kódex, így a Pp., a Btk., a Be. és a Nmjtvt. elfogadására is.

A két kódex előkészítése és kodifikációja során megvizsgált és összehasonlított szempontok könnyebb áttekinthetősége érdekében az alábbiakban foglalható össze a rPtk és a Ptk. „párhuzamos életrajza”:

	rPtk.	Ptk.
kodifikáció időtartama	kb. 7 év (1952-1959)	kb. 15 év (1998-2012)
külön kodifikációs bizottság	1 (kb. 15 fő)	3 (kb. 30 fő)
jogtudomány képviselőinek részvétele	igen	igen
széleskörű társadalmi egyeztetés	igen	igen
politikai események	Nagy Imre kormánya, „új irányvonal”, 1956	4 országgyűlési ciklus, 6 miniszterelnök, 5 igazságügyi miniszter
„minták” (ill. többé-kevésbé párhuzamosan futó kodifikációk)	szovjet (1923), csehszlovák (1950), bolgár (1951) és lengyel (1955) polgári jogi kódex	[Mtj. (1928)], holland (1992) és québeci (1994) polgári jogi kódex
tervezetek száma	3	5
felkészülési idő (hatálybaléptetés)	9 hónap	13 hónap
átmeneti rendelkezések	1945 előtti joganyagot (22 konkrétan meghatározott jogszabály kivételével) teljes egészében hatályon kívül helyezi 1945 utáni jogszabályok közül 71-et helyez hatályon kívül	a Ptk. a hatályos törvények kb. 40%-át érinti a Ptk. szabályai a rPtk. szabályaihoz képest: 7%-ban változatlan 18%-ban lényegében egyező (kis változtatások) 35%-ban érdemben változott 40%-ban teljesen új
egyéb jogterületek kodifikációja	igen: Pp., Csjt., Btk., Mt.	igen: Pp., Btk., Be., Nmjtv.

³³ Arthur S. Hartkamp: International Unification and National Codification and Recodification of Civil Law: The Dutch Experience. In: Attila Harmath – Ágnes Németh (szerk.): *Questions of Civil Law Codification*. Budapest, MTA, 1990. 67–73.

³⁴ Verebics i. m. 41.

³⁵ Sárközy (2017) i. m. 22.

2. A Polgári Törvénykönyv első tíz éve a módosítások tükrében

2.1.A „régí” Polgári Törvénykönyv (rPtk.)

A rPtk. hatálybalépését követő első tíz év alatti módosítások legnagyobb része – a módosítások 90%-a – 1968-ban történt. A módosítással érintett negyvenöt § közül tizenkettő § a tevszerződéssel, tizenhárom § a mezőgazdasági termékértékesítési szerződéssel, kettő § az állami vállalattal, négy § a szövetkezettel, egy § a személyi tulajdonnal és további egy § a társadalmi tulajdonnal volt kapcsolatos. Az e körben módosult negyvenöt §-ból harminchárom § változása alapvetően ideológiai jellegű volt.³⁶ Az első tíz év módosításainak fennmaradó, csupán 10%-a érintette az érdemi polgári jogi szabályokat, így: a kisajátítást, a szerződések általános szabályait, a haszonbérletet, a bizományt, a kölcsönt, a polgári jogi társaságot és az öröklési szerződést.

A rPtk. első érdemi és előkészített módosítása voltaképpen csak tizenhét évvel annak hatálybalépését követően következett be, az 1977-es novella révén. Ezt követően 1990-ig még huszonöt alkalommal módosították a rPtk.-t, majd a jogállami átmenettől a Ptk. megalkotásáig – 1990 és 2014 között – még kilencvenöt alkalommal, köztük néhány évben példátlanul gyakorisággal (pl. 1992-ben kilencszer és 1993-ban nyolcszor módosították a rPtk.-t).

A rPtk.-t – annak hatálybalépését követő első tíz évben – érintő módosítások az alábbiakban foglalhatók össze – évenkénti bontásban:

Év	Változással érintett §-ok száma	Változással érintett §-ok százaléka (685 § = 100%)
1960	–	–
1961	–	–
1962	–	–
1963	–	–
1964	–	–
1965	2	0,3%
1967	3	0,4%
1968	45	6,5%
1969	–	–
1970	–	–
10 év alatt	50	7,3%

³⁶ „Magában a Ptk.-ban [ti. rPtk.-ban] a tevszerződésekre vonatkozó normák (XXXV. fejezet) mindössze 13 paragrafust foglaltak el, a részletszabályok kormányrendeletben jelentek meg. Amikor pedig a szigorú tevtvasításos rendszer bomlani kezdett, az 1966 és 1968 között kidolgozott és bevezetett „új gazdasági mechanizmus” jogi kereteinek megalkotása során jórészt ezek a szabályok is meghaladtak ká váltak [...]”. Vékás (2014) i. m. 12.

A rPtk. időtállóságát még tovább erősíti, ha az első tíz év ideológiai módosításait figyelmen kívül hagyjuk, akkor mindösszesen huszonöt §-t érintettek a módosítások, ami a rPtk. hatszáznyolcvanöt §-ának csupán 3,6%-a.³⁷

2.2.A hatályos Polgári Törvénykönyv (Ptk.)

A Ptk.-t – hatálybalépését követő első tíz évben – mindösszesen harmincegy (!) alkalommal módosították, ami a Ptk. kétszáznegyven §-át érintette. A legnagyobb mértékben a Harmadik Könyv rendelkezései változtak: a módosítással érintett paragrafusok több mint 30%-a a jogi személyek körébe esett, melyek közül százket § a gazdasági társaságokra vonatkozott, ami a Harmadik Könyv módosításainak 82%-át jelentette.³⁸

A Ptk. módosításokkal leginkább érintett második része – „holtversenyben” – a Második és az Ötödik Könyv. A Második Könyv minden páros évben változott – 2022. évet kivéve –, és a változások a Második Könyv paragrafusainak 16,4%-át érintették, úgymint a gondnokság, a cselekvőképesség és a személyiségi jogok szabályait. Az Ötödik Könyv tíz év alatt ötször módosult, a módosítások 77%-a pedig a zálogjog körébe esett, s azok nagyobb részt két lépcsőben – 2016-ban és 2023-ban – történtek. A módosítások további 20%-a az építészeti jog bevezetéséből eredt, vagyis a dologi jogot érintő módosítások nagy száma ellenére a dologi jog nagyobb része – valójában! – mégis stabilnak mondható.

Érdekes módon a harmadik, módosításokkal leginkább érintett része a Ptk.-nak a Családjog, amely szabályainak 11,5%-át módosították az első tíz évben; ráadásul mindösszesen három olyan naptári év volt, amikor nem léptek hatályba a Negyedik Könyvet módosító rendelkezések – 2015-ben, 2017-ben és 2019-ben. Ezek a módosítások – kisebb pontosítások – érintették a névviselés, az örökbefogadás, a szülői felügyelet, a rokontartás és a gyámság szabályait, vagyis a családjog egészét, annak ellenére is, hogy az alapvetően (jog)politikai elzárkózás okán sem a házasságra/élettársi kapcsolatra vonatkozó szabályozásban, sem az öröklési szabályokban nem engedte a kormány érvényre juttatni – a Kodifikációs Főbizottság javaslata ezirányú javaslata ellenére sem! – a társadalomban megfigyelhető alapvető változásokat.

Szintén kiemelő, hogy a Ptk. legterjedelmesebb része, a kötelmi jog közel hatszáz paragrafusnyi joganyaga – ide nem számítva a már csak történetileg is konzervatív és legkevésbé változást mutató bevezető rendelkezéseket és az öröklési jogot – változott a legkevésbé:³⁹ mindösszesen a vonatkozó szakaszok 7,4%-át érintették a módosítások, ráadásul a tíz év alatt három évben – 2015-ben, 2019-ben és 2021-ben – egyáltalán nem léptek hatályba módosítások, illetve volt három év – 2020, 2022 és 2024 –, mely

³⁷ „A korszak kódexei közül a Ptk. [ti. rPtk.] mellett egyedül az 1964-ben született lengyel törvénykönyv mutathat fel ilyen sikert.” Vékás (2014) i. m. 10.

³⁸ Csak két évben, 2015-ben és 2019-ben nem volt a Harmadik Könyvet érintő módosítás!

³⁹ A Hatodik Könyvet érintő módosítások 32%-a még a Ptk. hatálybalépését megelőzően történt!

években csak egy-egy § változott, vagyis a Ptk. hatálybalépését követő első tíz évből hat évben gyakorlatilag változatlanul működött a Hatodik Könyv.⁴⁰⁾

A Ptk.-t – annak hatálybalépését követő első tíz évben – érintő módosítások az alábbiakban foglalhatók össze – évenkénti bontásban (az első táblázat a Ptk. első négy könyvének módosításait tartalmazza, a második táblázat pedig az utolsó három könyv, valamint az egész kódex összesített módosításainak számát tünteti fel):

Ptk. módosításai: 1. táblázat

Év	Első Könyv		Második Könyv		Harmadik Könyv		Negyedik Könyv	
	Változással érintett §-ok száma	Változással érintett §-ok százaléka (6§=100%)	Változással érintett §-ok száma	Változással érintett §-ok százaléka (55§=100%)	Változással érintett §-ok száma	Változással érintett §-ok százaléka (406§=100%)	Változással érintett §-ok száma	Változással érintett §-ok százaléka (244§=100%)
2014 előtt	–	–	1	1,8%	28	6,9%	9	3,6%
2015	–	–	–	–	–	–	–	–
2016	–	–	1	1,8%	6	1,5%	2	0,8%
2017	–	–	–	–	11	2,7%	–	–
2018	–	–	4	7,3%	6	1,5%	2	0,8%
2019	–	–	–	–	–	–	–	–
2020	–	–	2	3,6%	4	1%	3	1,2%
2021	–	–	–	–	3	0,7%	4	1,6%
2022	–	–	–	–	60	14,8%	5	2%
2023	–	–	–	–	4	1%	2	0,8%
2024	–	–	1	1,8%	3	0,7%	1	0,4%
10 év alatt mindösszesen	–	–	9	16,4%	125	30,8%	28	11,5%

⁴⁰⁾ Ahogyan a rPtk. esetén, úgy a Ptk. esetén is a kötelmi jogi szabályokkal foglalkozott leginkább behatóan a kodifikációs bizottság, ami őszintén és nyíltan megmutatja, hogy a polgári jog alapvetően és elsődlegesen a vagyonforgalom joga: azt látja, érti és képes szabályozni legstabilabb és legkiszámíthatóbb módon, történjék az központilag irányított tervutasításos szocialista tulajdonviszonyok közepette a rPtk.-ban, vagy az Alaptörvényből ugyan „kiírt”, de a Ptk. szemléletmódjában, sőt társadalmi modelljében igenis jelen lévő és érvényesülő – a magántulajdon védelmére építő – piacgazdaság viszonyai között.

Ptk. módosításai: 2. táblázat

Év	Ötödik Könyv		Hatodik Könyv		Hetedik Könyv		Mindösszesen	
	Változással érintett §-ok száma	Változással érintett §-ok százaléka (187§=100%)	Változással érintett §-ok száma	Változással érintett §-ok százaléka (592§=100%)	Változással érintett §-ok száma	Változással érintett §-ok százaléka (100§=100%)	Változással érintett §-ok száma	Változással érintett §-ok százaléka (1590§=100%)
2014 előtt	2	1%	14	2,4%	1	1%	55	3,5%
2015	–	–	–	–	–	–	–	–
2016	12	6,5%	6	1%	–	–	27	1,7%
2017	–	–	11	1,9%	2	2%	24	1,5%
2018	1	0,5%	4	0,7%	–	–	17	1,1%
2019	1	0,5%	–	–	–	–	1	0,06%
2020	–	–	1	0,2%	–	–	8	0,5%
2021	–	–	–	–	–	–	7	0,4%
2022	–	–	1	0,2%	–	–	66	4,2%
2023	14	7,5%	6	1%	1	1%	27	1,7%
2024	–	–	1	0,2%	–	–	6	0,4%
10 év alatt mindösszesen	30	16%	44	7,4%	4	4%	240	15%

Ha összességében tekintjük a közel ezerhatszáz paragrafus terjedelmű Ptk.– hatálybalépését követő első tíz évben – bekövetkezett módosításait, megállapíthatjuk, hogy arányait tekintve időtállósága nem marad alul a rPtk.-nak.⁴¹

2.3. Az első tíz év módosításainak „párhuzamos életrajza” (rPtk. és Ptk.)

Jól lehet – a rPtk. és a Ptk. terjedelmére figyelemmel – valóban nem történt aránytalanul nagyobb számú módosítás a két polgári jogi kódexek első tíz évében, a közel két és félszer nagyobb terjedelmű Ptk. – már csak a paragrafusok nagy száma okán is – folyamatosan igényelte – vagy másként megfogalmazva: „szükségképpen elszenvedte” – a kisebb, döntően technikai módosításokat, hol jogharmonizációs kötelezettség, hol kapcsolódó jogterületeken végbement jogalkotás következményeként. A Ptk. hatálybalépését követő első tíz évében csak egyetlen olyan év volt – a 2015. év –, amikor nem lépett hatályba módosítás, miközben a rPtk. hatálybalépését követő első tíz évében mindösszesen három évben – 1965-ben, 1966-ban és 1967-ben – léptek hatályba módosító rendelkezések. Ha a módosítások időbeli elosztását vizsgáljuk, megállapítható, hogy a Ptk. hatálybalépését

⁴¹ A túlnyomórészt apró kiigazítások és technikai módosítások mellett egyedül a zálogjogi szabályok nagyarányú és koncepcionális módosítása az egyetlen kivétel!

követő első négy évben több módosítás történt, mint a rPtk. hatálybalépését követő első tíz évben összesen. Tovább árnyalja a módosításokkal kapcsolatos összehasonlítást, hogy nemcsak a Ptk. hatálybalépését követő tíz éves időtartam első felében – ti. 2014 és 2018 között –, de a Ptk. hatálybalépését követő tíz éves időtartam második felében – ti. 2019 és 2024 között – is több módosítás következett be, mint a rPtk. hatálybalépését követő első tíz évben összesen. Ugyanakkor, ha figyelmen kívül hagyjuk a rPtk. 1968. évi, döntően ideológiai jellegű módosításait – ez a módosítással érintett negyvenöt §-ból harminchárom §-t jelentett a rPtk. esetében –, akkor a Ptk. hatálybalépését követő első négy évben háromszor több módosítás történt, mint a rPtk. hatálybalépését követő első tíz évben összesen. Különösen érdekes, hogy bár a Ptk. kodifikációs időtartama több mint kétszer annyi ideig tartott, mint a rPtk. előkészítése, a rPtk. hatálybalépést megelőzően nem került módosításra, szemben a Ptk.-val, amelynek ötvenöt paragrafusa – a Ptk. paragrafusainak 3,5%-a – is érintett volt módosításokkal még azok hatályba lépését megelőzően.

A két kódex hatálybalépését követő első tíz év módosításainak „párhuzamos életrajza” az alábbiakban foglalható össze – a könnyebb áttekinthetőség érdekében:

	rPtk.		Ptk.		
	Változással érintett §-ok száma	Változással érintett §-ok százaléka (685§=100%)	Változással érintett §-ok száma	Változással érintett §-ok százaléka (1590§=100%)	
hatálybalépést megelőzően	–	–	55	3,5%	7,8%
1. év	–	–	–	–	
2. év	–	–	27	1,7%	
3. év	–	–	24	1,5%	
4. év	–	–	17	1,1%	
5. év	–	–	1	0,06%	7,3%
6. év	2	0,3%	8	0,5%	
7. év	3	0,4%	7	0,4%	
8. év	45	6,5%	66	4,2%	
9. év	–	–	27	1,7%	
10. év	–	–	6	0,4%	
mindösszesen	50	7,3%	238	15%	

3. Összegzés: a rPtk. és a Ptk. első tíz évének „párhuzamos életrajza”

„Íme ezek az emlékeztetőre méltó tények [...]”, ahogy azt Plutarkhosz írja az egyes személyiségek életútjának bemutatását követő összegzése elején.⁴²

⁴² Plutarkhosz: *Párhuzamos életrajzok*. I–II. kötet. Budapest, Magyar Helikon, 1978. 83.

Plutarkhosz tizedik könyvében ír a Hannibállal oly sokáig hadakozó Fabius Maximus és Periklész életéről.⁴³ Mint írja: „Ez a két államférfi sok azonos erénnyel dicsekedhetik, különösképpen szelídséget, igazságszeretetet, s a népük és hivataltársaik hálátlanságát elviselni tudó türelmet találunk bennük, amivel hazájuknak igen nagy szolgálatot tettek.”

Sajátos „jogi metaforával” élve, ezt láthatjuk a rPtk. és a Ptk. első tíz évét áttekintve, amely hasonlatban a rPtk. Fabius Maximus, a Ptk. pedig Periklész.

Plutarkhosz úgy fogalmaz, hogy „Fabius [...] hazája ügyeinek vezetését a legszegényetesebb és legsiralmasabb körülmények közt vette át, nem a biztos jólétet tartotta fenn az országban, hanem nehéz bajokból vezette jobb viszonyok közé hazáját”. Ugyanezt a szerepet töltötte be a rPtk. Vékás Lajos szerint:

„A kódex alkotói az európai magánjog legjobb hagyományain nevelkedett, széles látókörű, az összehasonlító jogban iskolázott tudós jogászok voltak. Ehhez járult, hogy ők a 20. század első harmadában alkotott színvonalas magyar törvénytervezetekre építhettek”,⁴⁴

s végső soron ezen képességek és készségek birtokában készítették el a „magántulajdon nélküli magánjog” tartós és értékes kódexét.

Plutarkhosz folytatólagosan úgy fogalmaz, hogy

„[...] Periklészt olyan kudarc nem érte, mint Fabiust, amikor Hannibálnak sikerült őt az ökrökkel törbe csálnia. Mert amikor kezében tartotta az ellenséget, amely szántsándékkal és mégis véletlenül behatolt egy hegyszorosba, hagyta, hogy éjszaka észrevétlenül, nappal pedig nyíltan elosonjon, és így legyőzze azt, aki őt bekerítette. Ha pedig a jó hadvezérnek nemcsak a jelen lehetőségeit kell felhasználnia, hanem helyesen kell megítélnie a jövőt is, az athéniaknak úgy végződött a háború, ahogyan Periklész előre látta és megmondotta, mert túl sokra vállalkoztak, és elvesztették hatalmukat.”⁴⁵

Ugyanezt az utat járja a Ptk. is – látszólag elmulasztva „jelen lehetőségeit” a csatározásra, és türelemmel viseli a hivatal(nok)ok hálátlanságát és tudatlanságát. A GT, a zálogjog, a fogyasztóvédelem és egyéb közjogi hatások, nem utolsó sorban az ember- és családkép, végső soron a társadalmi modell alapvető változásai közepette is őrzi azokat a – helyenként több százéves! – magánjogi értékeket, amelyek segítségünkre lehetnek „egy jólétben felfuvalkodott és elbizakodott nép nagyzását és vakmerőségét féken tartani”, ahogy az Periklész korában is történt.

Vékás Lajos intelmét idézve: „Több tiszteletet a Ptk.-nak!”

⁴³ Uo. 323–406.

⁴⁴ Vékás (2014) i. m. 10.

⁴⁵ Plutarkhosz i. m. 404–405.

